

Трофимюк О. М.,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ “ІНТЕРЕС” (на матеріалі англомовної прози)

У статті йдеться про невербальні компоненти комунікації, що виражають емоційний стан “інтерес”. Автор виділяє інвентар зазначених невербальних засобів і характеризує їх з точки зору функціонально-прагматичного підходу.

Ключові слова: емоційний стан, інтерес, невербальні засоби, комунікативний акт.

В статье рассматриваются невербальные компоненты коммуникации, выражающие эмоциональное состояние “интерес”. Автор выделяет корпус представленных невербальных средств и анализирует их с точки зрения функционально-прагматического подхода.

Ключевые слова: эмоциональное состояние, интерес, невербальные средства, коммуникативный акт.

The article deals with nonverbal means of communication expressing the emotional state of interest. The author points out these nonverbal means and analyses them from the viewpoint of the functional and pragmatic approaches.

Key words: emotional state, interest, nonverbal means, communicative act.

Початок ХХІ ст. відзначається особливим інтересом вчених до декодування мови тіла. У сфері невербальної семіотики продовжують розвиватися такі дисципліни: паралінгвістика (наука про звукові коди невербальної комунікації); кінесика (наука про жести та жестові рухи, про жестові процеси та жестові системи); окулесика (наука про мову очей та візуальну поведінку людей під час розмови); проксеміка (наука про простір комунікації, її структуру та функції); ольфакція (наука про мову та роль запахів у комунікації) [4, с. 22].

Об’єктом нашого дослідження є невербальні компоненти комунікації, які слугують для вираження емоційного стану інтересу. **Основна мета** – встановити корпус невербальних компонентів комунікації, що виражають зазначений емоційний стан.

У письмовому дискурсі невербальні компоненти репрезентуються номінаціями в авторських ремарках. Жести важко піддаються вербалізації і в художньому тексті автор не просто передає мовлення персонажа, а описує його, включаючи невербальні аспекти поведінки мовця, які стилістично узгоджуються з вербальним мовленням [11, с. 18]. І невербальні компоненти, і їх опис у тексті передаються лінгвістичною семіотичною системою, яка виступає, таким чином, метамовою невербальної семіотичної системи.

Дослідження з невербальної семіотики свідчать про важливу роль невербальних компонентів комунікації, яка полягає в тому, що ці елементи, використовуючись на рівні з мовними засобами, виступають актуалізаторами прагматичного змісту висловлення [2]. Приблизно 55% інформації ми одержуємо через невербальні засоби комунікації, які супроводжують мовлення – спостерігаємо за мімікою, жестами, позою та мимовільними рухами співрозмовника; 38% надходить до нас через голос, тон і тембр, і тільки 7% – через зміст слів [12].

Доведено, що невербальна система комунікації тісно пов’язана з емоційною сферою людини [9, с. 35]. Невербальні компоненти постають правдивими індикаторами емоційного стану комуніканта. Емоції, почуття, переживання включаються в комунікативний акт у формі різноманітних невербальних засобів, які здатні передавати емоції, ставлення суб’єктів один до одного, до змісту розмови. Інакше кажучи, на них покладається функція маніфестації психологічного змісту комунікації, вираження емоційної реакції [4, с. 45].

Результати досліджень з невербальної семіотики засвідчують, що невербальні засоби є більш істинні, викликають більше довіри, ніж вербальні, ілюструють дійсні наміри мовця [3]. З огляду на невербальні засоби, адресат може судити про щирість і правдивість, про істинне ставлення мовця до нього [5, с. 546]. Так, нерідко вербальні ознаки інтересу є нещирими і лише за допомогою невербальної комунікації можливо зрозуміти, наскільки співрозмовник зацікавлений у розмові. Вербально комунікант може задавати питання, уточнюючи деталі та просити повторити сказане, але, однак, це не гарантує стовідсотково присутності інтересу. Питання можуть лише означати небажання образити співрозмовника, формальну ввічливість, але не інтерес.

Як показав аналіз ілюстративного матеріалу, емоційний стан “інтерес” може репрезентувати численна система засобів невербальної комунікації, насамперед із галузі окулесики, кінесики, паралінгвістики, проксеміки.

Важливим аспектом у мові тіла є очі, погляд та зоровий контакт. Усім відомо, що “очі – дзеркало душі”. Чим цікаві рухи очей? Вони відбуваються настільки швидко, що на мить випереджають саме мовлення [13]. Очі краще всього передають характер і настрій людини, оскільки вони є зоровим центром тіла, а зрачки не підпорядковуються свідомому контролю [6, с. 179]. На думку дослідників, люди загалом мають вроджену можливість розпізнавати сигнали очей краще, ніж сигнали тіла [6, с. 184].

Для комунікативної ситуації роль погляду важко переоцінити, оскільки він передає багато інформації, зокрема, сигналізує про істинні емоції, почуття й переживання людини [10, с. 14-16]. У процесі комунікації вираз очей передає широку гаму емоцій, психологічний стан людини, її найрізноманітніші почуття. Наприклад:

(1) *Her eyes widened, her interest obviously piqued.* “What happened?” (2, с. 112);

(2) “I like a fiddle best; I can play one too,” said Nat, getting confidential on this attractive subject.

“Can you?” and Tommy stared over the rim of his mug with round eyes, full of interest. “Mr. Bhaer’s got an old fiddle, and he’ll let you play on it if you want to” (1, с. 10).

У вищенаведених прикладах окулесичні засоби свідчать про те, що мовці переживають емоцію “інтерес”. Підтвердженням цього слугують слова автора (*Her eyes widened, her interest obviously piqued, Tommy stared over the rim of his mug with round eyes, full of interest*).

Специфічними сигналами емоційного стану мовця є фонаційні засоби – інтонація, голосові модуляції (сила голосу, його гучність і тембр, ритм і темп мовлення, діапазон тональності, особливості дикції, паузація) [8, с. 18]. Голосовим модуляціям належить особлива роль у передачі прагматичних емотивно-вольонітаривних значень, оскільки через голос передаються емоції [7, с. 89]. Фонаційні засоби також є виразниками емоційного стану інтересу мовця. Наприклад:

(3) *"Your mistress", he repeated, and Roddy thought there was the faintest trace of interest in his voice. "Mrs Delamore?"* (4, с. 18);

(4) *"Yes?" I said, in a tone of gentle interest* (6, с. 182).

Крім вищезазначених візуальних та фонаційних засобів для вираження емоційного стану інтересу застосовуються кінесичні засоби, які, репрезентуючи внутрішній психологічний стан мовця, безпосередньо пов'язані з ставленням мовця до свого співрозмовника [1, с. 64]. Характерним у поведінці людини, яка переживає інтерес, є раптові швидкі рухи усього тіла. Наприклад:

(5) *I hear a quick scuffle behind me and my eyes grab hold of the shadow approaching me from behind. I grip my keys tightly in my hand and I stop walking and I turn around with interest. It is Dennis.*

"Me again" Dennis smiles and waves at me.

"Well, hello, you again" (7, с. 29-30).

Важливе значення для перебігу комунікації має простір, у межах якого перебувають її учасники. Проксемічні, тобто просторові параметри в процесі спілкування, також мають комунікативну значущість. Вони сигналізують про стосунки між комунікантами. Інтерес також може виражатися за допомогою проксеміки. Як зазначає Г.Ю. Крейдлін, існують стійкі кореляції між емоційним станом людини і характеристиками комунікативного простору [4, с. 111]. Проаналізувавши ілюстративний матеріал, можна зробити такий висновок: якщо людину зацікавив якийсь предмет чи особа, то вона намагається наблизитись до них. Наприклад:

(6) *He saw Peter lean forward and ask with interest, "Again, what is the significance of March 16th?"* (3, с. 307).

Ольфакційні компоненти комунікації також свідчать про те, що людина переживає емоційний стан інтересу. Ольфакцію цікавить хімічна та теплова діяльність організму та їх вплив на процес комунікації [4, с. 23]. Розглянемо приклад:

(7) *This is fun. It feels like a feather pillow. And it has an interesting smell, not sweet like a rose, not dark like the ground after summer rain, not sour like quark* (5, с. 197).

У наведеному прикладі інтерес персонажа викликав запах подушки.

Отже, інтерес, який є емоцією, неможливо аналізувати, не враховуючи невербальні компоненти комунікації. Для вираження досліджуваного емоційного стану слугують окулесичні, паралінгвістичні, кінесичні, проксемічні та ольфакційні компоненти, номінації яких знаходимо в англійському художньому дискурсі.

Перспективи цього дослідження вбачаємо в аналізі лексико-граматичних засобів, що використовуються для номінації вищезазначених невербальних компонентів.

Література:

1. Иванова К. А. Язык жестов в процессе общения / К. А. Иванова // Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Вип. 13. – Харків, 2001. – № 527. – С. 64-67.
2. Колегаєва І. М. Вербалізовані кінеми як явище мовної та мовленнєвої презентації паравербальної поведінки / І. М. Колегаєва, І. П. Попік // Треті Каразинські читання : методика і лінгвістика на шляху до інтеграції. Матеріали міжнародної науково-методичної конференції. – Харків : ХНУ, 2003. – С. 88-90.
3. Колшанский В. Г. Паралингвистика / В. Г. Колшанский. – М. : Наука, 1974. – 81 с.
4. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика : Язык тела и естественный язык / Г. Е. Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 529 с.
5. Папп Ф. Паралингвистические факты. Этикет и язык / Ф. Папп // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 15. – М. : Прогресс, 1985. – С. 546-553.
6. Пиз А. Новый язык телодвижений. Расширенная версия / А. Пиз, Б. Пиз. – М. : Эксмо, 2011. – 416 с.
7. Серякова І. І. Магія невербальної комунікації: навч. посіб. / І. І. Серякова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – 95 с.
8. Crystal D. Systems of Prosodic and Paralinguistic Features in English / D. Crystal, D. Quirk. – The Hague-Paris : Mouton, 1964. – 147 p.
9. Ekman P. Face Muscles Talk in Every Language / P. Ekman // Psychology Today. – 1975. – Vol. 9, # 4. – P. 35-39.
10. Marshalenko V. Semantic Peculiarities of Verbs of Vision / V. Marshalenko // IATEFL. – Ukraine Newsletter. – 1999. – № 17. – P. 14-16.
11. Poyatos F. Aspects, Problems and Challenges of Nonverbal Communication in Literary Translation / F. Poyatos // Nonverbal Communication and Translation: New Perspectives and Challenges in Literature, Interpretation and the Media / Ed. by F. Poyatos. – Amsterdam; Philadelphia : Benjamins, 1997. – P. 17-47.
12. Документ HTML. – Режим доступу : <http://teenbloog.org.ua/ty-komunikabelnyj/>
13. Документ HTML. – Режим доступу : http://vial.ua/ua/service_81-64.html

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Alcott L. M. Little Men : Life at Plumfield with Jo's Boys / L. M. Alcott. – Charleston : Forgotten Books, 1945. – 301p.
2. Morey T. Forced Wife, Royal Love-Child / T. Morey. – Sydney : Harlequin Enterprises, 2009. – 192 p.
3. Marrs J. The Sisterhood of the Rose / J. Marrs. – New York : The Disinformation Company Ltd., 2009. – 378 p.
4. Kinsale L. Uncertain magic / L. Kinsale. – New York : E-Rights/E-Reads Ltd. Publishers, 1987. – 394 p.
5. Warkentin L. Bloodline / L. Warkentin. – Bloomington, Ind. : Xlibris Corporation, 2011. – 590 p.
6. Collins W. The Moonstone / W. Collins. – New York : Cassia Press, 2009. – 342 p.
7. Kurr R. Living Still Life / R. Kurr. – Indianapolis, IN : Dog Ear Publishing, 2008. – 265 p.